

PAGSUSURI NG DIMENSIA

TAGALOG

Itong Help Sheet (Tulong na Pilyego) ay nagbibigay ng impormasyon tungkol sa mga maagang palatandaan ng dimensia at mga paraang ito ay nasusuri. Ang kahalagahan ng maaga at tamang diyagnosis ay binibigyang diin.

Ano ang mga maagang palatandaan ng dimensia?

Ang mga maagang palatandaan ng dimensia ay napakapino at hindi malinaw at maaaring hindi kaagad mahalata. Ang mga maagang sintomas ay maaari ring malaki ang pagkakaiba. Pero kadalasan, mapapansin ng mga tao na may problema sa memorya, lalo na ang paggunita ng pangyayaring kararaan lang.

Ang ibang karaniwang sintomas ay kasama ang:

- Pagkalito
- Pagbabago ng personalidad
- Kawalang damdamin at paglayo
- Pagkawala ng kakayahan sa pangaraw-araw na gawain

Kung minsan hindi napapansin ng mga tao na itong mga sintomas ay nagpapahiwatig na mayroong bagay na hindi tama. Sila ay nagkakamali sa pag-aakala na itong inaasal ay normal na bahagi ng pagtanda. O maaaring untiunting magkaroon ng mga sintomas at hindi mapansin sa mahabang panahon. Kung minsan ayaw kumilos ng mga tao kahit alam nilang mayroong bagay na hindi tama.

Mga nagbababalang palatandaan

Ito ay listahan ng karaniwang sintomas ng dimensia. Basahin ito at markahan ang mga sintomas na mayroon. Kung marami ang mga marka, kumonsulta sa doktor para sa lubusang pagsusuri.

Pagkawala ng memorya na naapektuhan ang pangaraw-araw na gawain

Normal na paminsan-minsang makalimutan ang mga tipanan o telepono ng kaibigan at maalaala ang mga ito sa bandang huli. Ang taong may dimensia ay madalas na nakakalimot ng mga bagay o talagang hindi matandaan ang mga ito.

Hirap sa paggawa ng mga gawaing alam na alam

Ang mga tao ay nagagambala oras-oras at nakakaligtaang isilbi ang isang putahe ng pagkain. Ang taong may dimensia ay naguguluhan sa buong paghahanda ng pagkain.

Pagkalito sa oras at lugar

Normal na makalimutan ang araw sa isang linggo – nang panandalian. Ang taong may dimensia ay nahihirapang magpunta sa isang lugar na alam na alam niya o nalilito kung saan siya naroroon.

Mga problema sa lengguwahe

Bawa't isa kung minsan ay nahihirapang makahagilap ng tamang salita, nguni't ang taong may dimensia ay nakakalimot ng mga simpleng salita o pinagpapalit ang mga salitang hindi nababagay, nagiging mahirap tuloy intindihin ang mga pangungusap.

Mga problema sa pag-unawa

Ang pag-balanse ng libro ng tseke ay maaaring mahirap kahit kanino, pero ang taong may dimensia ay hirap intindihin ang ibig sabihin ng mga numero.

Masama o humina ang pagtantiya

Ang taong may dimensia ay nahihirapang tumantiya ng distansiya o direksiyon kapag nagmamaneho ng kotse.

Mga problema sa pagkawaglit ng mga bagay

Kahit sino ay pansamantalang nakakawaglit ng pitaka o susi. Ang taong may dimensia ay nagtatabi ng mga bagay sa lugar na hindi nababagay.

Pagbabago ng personalidad o asal

Jeder ist gelegentlich einmal traurig bzw. launisch. Eine Person mit Demenz kann rasche Gemütsschwankungen aus keinerlei ersichtlichem Grund haben. Die Person kann verwirrt und misstrauisch werden oder sich zurückziehen.

Kawalan ng pagkukusa

Normal na magsawa sa ilang gawain. Nguni't ang dimensia ay magiging sanhi para ang isang tao ay mawalan ng interes sa mga gawaing dati niyang kinawiwilihan.

Batay sa impormasyon mula sa Alzheimer's Association USA

Tandaan

Tandaang maraming kondisyon ang may sintomas na katulad ng dimensia, kaya huwag mag-akala na ang isang tao ay may dimensia dahil mayroon siya ng ilang sintomas. Ang mga stroke (atake serebral), kalumbayan, mang-iinom, impeksiyon, dipirensiya sa hormone, kakulangan sa sustansiya at mga tumor sa utak ay magiging sanhi ng mga sintomas na katulad sa dimensia. Karamihan sa mga kondisyong ito ay nagagamot.

Ang tamang diyagnosis ay mahalaga

Ang maagang pagkonsulta sa doktor ay napakahalaga. Tanging mangagamot lang ang makakadiyagnos ng dimensia.

Ang isang lubos na pagsusuring medikal at sikolohikal ang makakatanto ng kondisyong magagamot pa at sisiguruhin na ito ay gagamutin nang tama, o tiyakin na mayroong dimensia.

Ang isang pagsusuri ay kasama ang mga sumusunod:

- Isang ma-detalyeng medikal na istorya, ibinigay, kung maari, ng taong may sintomas at ng malapit na kamag-anak o kaibigan din. Ito ay makakatulong para malaman kung ang sintomas ay dahan-dahan o biglang nagsimula at ang paglala nito.
- Isang masusing pagsusuring pisikal at sa nerbiyos (neurological), kasama ang mga pagsusuri ng mga pandinig, paningin, panlasa, pang-amoy at pandamdang, at mga paggalaw para mapuwera na ang iba pang kondisyon, at malaman ang anumang medikal na kondisyon na magpapalala sa kalituhang dala ng dimensia.
- Mga pagsusuri sa laboratoryo, kasama ang iba't ibang pagsusuri ng dugo at ihi para malaman ang anumang posibleng sakit na may kagagawan ng mga sintomas.
- Pagsusuri sa nerbiyos at kaisipan (neuropsychological) para malaman ang mga natitira pang kakayahan at mga partikular na problema tulad ng pag-unawa, kaalaman at pagtantiya.
- Iba pang pagsusuring espesyal tulad ng x-ray, ECG o CT scan
- Isang pagsusuri ng kalagayan ng pag-iisip para ma-tsek ang lawak ng mga gawaing pangkaisipan tulad ng memorya, kakayahang magbasa, magsulat at magkalkula na maaaring maapektuhan ng dimensia.
- Pagtatasa ng kaisipan para malaman ang mga sakit na maaaring magamot tulad ng kalumbayan na nagmimistulang dimensia, at para maiayos ang anumang sintomas ng pagkasira ng ulo tulad ng pagbabalisa o kakatuwang guni-guni na maaaring mangyari kasabay ng dimensia.

Saan magsisimula

Ang pinakamagaling na pagpapasimulan ng proseso ng pagsusuri ay ang doktor, na matapos mapag-aralan ang mga sintomas at nag-utos na ng mga pagsusuring magsasala, ay magbibigay ng paunang diyagnosis o isasangguni ang tao sa isang doktor na espesyalista sa nerbiyos, pagtanda o ulo.

Ang ibang tao ay ayaw bumisita sa doktor. Kung minsan ang mga tao ay ayaw malaman o itinatangi na mayroon silang karamdaman. Ito ay maaaring dahil sa mga pagbabago sa utak dala ng dimensia na nakakasagabal sa kakayahang matanto o maunawaang mayroon silang problema sa memorya. Ang iba, na mayroon pang natitirang kaalaman, ay natatakot na mapatunayan ang kanilang kinatatakutan.

Ang isa sa pinaka-epektibong paraan para manaig dito sa problema ay magkaroon ng ibang dahilan para magpunta sa doktor. Maimumungkahi ang pagsusuri ng puso, presyon ng dugo o pag-rebisa ng gamot na matagal nang ginagamit. Isa pang paraan ay imungkahing panahon na para pareho kayong magkaroon ng pisikal na pagsusuri. Siguruhing siya ay may lipos na pagtitiwala. Ang isang malumanay at mapagmahal na pakikitungo sa panahong ito ay makakatulong na madaig ang mga pag-aalaala at takot ng tao.

Kung ayaw pa rin ng taong bumisita sa doktor:

- Kausapin ang mga ibang pamilya at taga-alaga na maaaring nakaranas na ng mga situwasyong katulad nito
- Kontakin ang Aged Care Assessment Team (ACAT)
- Tawagan ang National Dementia Helpline

KARAGDAGANG IMPORMASYON

Ang Alzheimer's Australia ay nagbibigay ng suporta, impormasyon, edukasyon at payo. Kumontak sa National Dementia Helpline sa **1800 100 500**.

Para sa karagdagang impormasyon at para makita ang ibang Help Sheets bisitahin ang aming website sa fightdementia.org.au

DIAGNOSING DEMENTIA

This Help Sheet provides information about the early signs of dementia and the techniques used to diagnose dementia and the importance of an early and correct diagnosis.

What are the early signs of dementia?

Because the diseases that cause dementia develop gradually, the early signs may be very subtle and vague, and not immediately obvious. Early symptoms also depend on the type of dementia and vary a great deal from person to person.

Common early symptoms include:

- Memory problems, particularly remembering recent events
- Increasing confusion
- Reduced concentration
- Personality or behaviour changes
- Apathy and withdrawal or depression
- Loss of ability to do everyday tasks

Sometimes people fail to recognise that these symptoms indicate that something is wrong. They may mistakenly assume that such behaviour is a normal part of ageing, or symptoms may develop so gradually they go unnoticed for a long time. Sometimes people may be reluctant to act even when they know something is wrong.

Warning signs

This is a checklist of common symptoms of dementia. Go through the list and tick any symptoms that are present. If there are several ticks, consult a doctor for a complete assessment.

Memory loss that affects day-to-day function

It's normal to occasionally forget appointments and remember them later. A person with dementia may forget things more often or not remember them at all.

Difficulty performing familiar tasks

People can get distracted and they may forget to serve part of a meal. A person with dementia may have trouble with all the steps involved in preparing a meal.

Disorientation to time and place

A person with dementia may have difficulty finding their way to a familiar place, or feel confused about where they are, or think they are back in some past time of their life.

Problems with language

Everyone has trouble finding the right word sometimes, but a person with dementia may forget simple words or substitute inappropriate words, making them difficult to understand. They might also have trouble understanding others.

Problems with abstract thinking

Managing finances can be difficult for anyone, but a person with dementia may have trouble knowing what the numbers mean or what to do with them.

Poor or decreased judgement

Many activities require good judgement. When this ability is affected by dementia, the person may have difficulty making appropriate decisions, such as what to wear in cold weather.

Problems with spatial skills

A person with dementia may have difficulty judging distance or direction when driving a car.

Problems misplacing things

Anyone can temporarily misplace a wallet or keys. A person with dementia may often put things in inappropriate places.

Changes in mood, personality or behaviour

Everyone becomes sad or moody from time to time. Someone with dementia can exhibit rapid mood swings for no apparent reason. They can become confused, suspicious or withdrawn. Some can become disinhibited or more outgoing.

A loss of initiative

It's normal to tire of some activities. However, dementia may cause a person to lose interest in previously enjoyed activities.

FIGHTDEMENTIA.ORG.AU **NATIONAL DEMENTIA HELPLINE 1800 100 500**

It may not be dementia

Remember that many conditions have symptoms similar to dementia, so do not assume that someone has dementia just because some of the above symptoms are present. Strokes, depression, alcoholism, infections, hormone disorders, nutritional deficiencies and brain tumours can all cause dementia-like symptoms. Many of these conditions can be treated.

A correct diagnosis is important

Consulting a doctor at an early stage is critical. Only a medical practitioner can diagnose dementia. A complete medical assessment may identify a treatable condition and ensure that it is treated correctly, or it might confirm the presence of dementia.

An assessment may include the following:

- Medical history – the doctor will ask about past and current medical problems, family medical history, any medications being taken, and the problems with memory, thinking or behaviour that are causing concern. The doctor may also wish to speak to a close family member who can help provide all the necessary information.
- Physical examination – this may include tests of the senses and movement function, as well as heart and lung function, to help rule out other conditions.
- Laboratory tests – will include a variety of blood and urine tests to identify any possible illness which could be responsible for the symptoms. In some cases, a small sample of spinal fluid may be collected for testing.
- Neuropsychological or cognitive testing – a variety of tests are used to assess thinking abilities including memory, language, attention and problem solving. This can help identify specific problem areas, which in turn helps identify the underlying cause or the type of dementia.
- Brain imaging – There are certain scans that look at the structure of the brain and are used to rule out brain tumours or blood clots in the brain as the reason for symptoms, and to detect patterns of brain tissue loss that can differentiate between different types of dementia. Other scans look at how active certain parts of the brain are and can also help discriminate the type of dementia.
- Psychiatric assessment – to identify treatable disorders such as depression, and to manage any psychiatric symptoms such as anxiety or delusions which may occur alongside dementia.

Where to begin

The best place to start is with the person's doctor. After considering the symptoms and ordering screening tests, the doctor may offer a preliminary diagnosis or refer the person to a medical specialist such as a neurologist, geriatrician or psychiatrist.

Some people may be resistant to the idea of visiting a doctor. Sometimes people are in denial or do not realise that there is anything wrong with them. This can be due to the brain changes of dementia that interfere with the ability to recognise or appreciate the changes occurring. Others, who do have insight into their condition, may be afraid of having their fears confirmed. One of the best ways to overcome this problem is to find another reason to visit the doctor. Perhaps suggest a blood pressure check or a review of a long-term condition or medication. Another way is to suggest that it is time for both of you to have a physical check-up. A calm attitude at this time can help overcome the person's worries and fears.

If the person still will not visit the doctor:

- Talk with other families and carers who may have had to deal with similar situations
- Talk to the person's doctor for advice
- Contact your local Aged Care Assessment Team (ACAT). Call **1800 200 422** for information
- Call the National Dementia Helpline on **1800 100 500**

For more detailed information about the early signs of dementia and seeking help from a doctor, download the *Worried About Your Memory?* booklet from the Alzheimer's Australia website or call the National Dementia Helpline to order a copy.

FURTHER INFORMATION

Alzheimer's Australia offers support, information, education and counselling. Contact the National Dementia Helpline on **1800 100 500**, or visit our website at fightdementia.org.au

For language assistance phone the Translating and Interpreting Service on **131 450**